

MÜASİR DÖVRDƏ AZƏRBAYCAN KİTABXANALARINDA
BƏDİİ ƏDƏBİYYATIN TƏBLİĞİ

Ç.RÜSTƏMOV

Bakı Dövlət Universitetinin magistrantı

Məqalədə müasir dövrdə Azərbaycanda kitab və mütaliyə münasibət məsələsi araşdırılır. Eyni zamanda kütləvi kitabxanalarda bədii ədəbiyyatın təbliğinin vəziyyəti haqqında məlumat verilir.

Hazırda dünyada gedən qlobal proseslər nəticəsində dünya əhalisinin mütaliə formaları genişlənməmişdir. Belə ki, müasir dövrün tələblərinə uyğun olaraq dünya əhalisi öz informasiya tələbatını İnternetdə ödəməyə çalışır. Bunun əsas səbəbi az vaxt sərf etməklə axtarıqları informasiyanı səmərəli əldə edə bilmələridir. Dünyada aparılan sorğu nəticəsində məlum olmuşdur ki informasiya tələbatının ödənilməsində mütaliə forması kimi kitabı əvəz edəcək mənbə yoxdur və o, ən üstün tutulan sənəd forması hesab edilir. Aparılan tədqiqat nəticəsində məlum olmuşdur ki, Amerikada bir adam ildə 34 kitab oxuyur. Bu da yüksək qiymətləndirilə bilər. Bu rəqəm qardaş Türkiyə dövlətində 1-ə bərabərdir. Bəs Azərbaycanda bu sahədə vəziyyət necədir?

Dünya təcrübəsindən görüldüyü kimi hər bir zaman kitaba diqqət, mütaliyə maraq hər bir insanda uşaq yaşlarından formalaşdırılmalıdır. Bu prosesin həyata keçirilməsi üçün uşaq kitabxanalarının üzərinə böyük vəzifələr düşür. Uşaq kitablarının tarixi 1477-ci ildən, antik yunan müəllifi Ezopun mahnılarının yazılı kitab şəklində çap edilməsi ilə başlayır. Aprelin 2-si Beynəlxalq Uşaq Kitabı günüdür. Bu günün tarixi isə məşhur nəglicçi Hans Xristian Andersenin anadan olması ilə bağlıdır. Dünyada uşaq kitabxanalarına, uşaq kitalarına çox ciddi önəm verilir və bu sahədə pedaqoqların böyük səyləri ilə istiqamətləndirici metodik tədbirlər həyata keçirilir.

Statistikaya görə Azərbaycanda mövcud olan 4313 kütləvi kitabxanadan 104-ü uşaq kitabxanasıdır. Bu kitabxanalar öz fəaliyyətini düzgün qura bilirmi, hansı nəticələr əldə etmişlər, məktəblilərin köməyinə çatırmı? Bütün bu suallara cavab tapmaq üçün aparılmış araşdırmaların nəticəsi olaraq deyə bilərik ki, latın qrafikasına keçəndən sonra bədii ədəbiyyatın, xüsusilə də uşaq ədəbiyyatının azlığı böyüməkdə olan nəslin mütaliə imkanlarını bir qədər məhdudlaşdırmışdır. Düzdür, 2008-ci ilin dekabrında latın qrafikası ilə nəşr olunmuş 60 uşaq kitabının təqdimatı keçirilmişdir. Ancaq bu, çox azdır.

Məlumdur ki, F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası ölkəmizdə fəaliyyət göstərən bütün uşaq kitabxanaları üzrə elmi metodik mərkəz sayılır. 1965-ci ildə yaradılmış bu kitabxananın hazırda Bakının müxtəlif rayonlarında fəaliyyət göstərən 5 filialı, 206 min nüsxəlik kitab fondu, 7200 nüsxəlik

dövri mətbuat fondu var. Ancaq Respublika Uşaq Kitabxanası latın qrafikalı kitablar sarıdan korluq çəkir. Kitabxananın təxminən 25 min oxucusu var. Bu rəqəm tez-tez dəyişir. Elə oxucu var ki, ildə bir-iki dəfə gəlir. Yay aylarında isə oxucuların sayı birə-beş artır. Kitabxanaya marağın artmasında müəllim və valideynlərin rolu əvəzsizdir. Uşaqları kitabxanaya ilk növbədə onlar maraqlandırılmalıdır. Ancaq hazırda televiziya, videoya, kompüterə olan marağ kitabə olan marağı azaldıb. İndi uşaqlar ancaq sinifdən xaric oxu üçün və ya evə əlavə tapşırıq veriləndə kitabxanaya gəlirlər.

Umumiyyətlə, müasir dövrdə Azərbaycanın kütləvi kitabxanalarında oxucu problemi qeyd olunmasa da, oxucu tələbatının ödənilməsində müəyyən çətinliklər mövcuddur. Bu əsasən yeni nəşrlərin bəzi kitabxanalara verilməməsi ilə bağlıdır. Lakin buna baxmayaraq gənclərin ədəbiyyata olan marağını təmin etmək, kitabə həvəs yaratmaq məqsədi ilə dövlət və özəl təşkilatlar tərəfindən maarifləndirici, estetik tədbirlər həyata keçirilir. Məsələn, Bakı şəhərindəki “Əli və Nino” kitab mağazaları şəbəkəsinin təşkilatçılığı ilə “Book Club” adlı yeni layihənin təqdimatı təşkil edilmişdir. Layihənin məqsədi gənclərin diqqətini Azərbaycan ədəbiyyatına cəlb etmək, habelə onları kitab oxumağa həvəsləndirməkdir. Layihəyə 120 gənc cəlb edilmişdir. Həmçinin Bakıdakı “Kitab Klubu”nda keçirilən çox sayda təqdimat mərasimləri və dövri nəşrlərdə bu barədə məlumatların verilməsi müasir gəncliyin mütaliyəə olan marağının artırılmasında böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Müasir dövrdə Azərbaycanda ədəbiyyat təbliğində böyük tədbirlərin həyata keçirilməsi proqramlaşdırılmış formada, sistemli, ardıcıl olaraq davam etdirilir. Belə ki, “Dünya ədəbiyyatı kitabxanası” seriyasından çap olunacaq 150 kitabdan 34-ü artıq nəşr olunmuşdur. “Dünya ədəbiyyatı kitabxanası” layihəsi dörd bölmədən ibarətdir. Bunlar klassik, müasir ədəbiyyat, antologiya və Nobel mükafatı laureatlarının əsərləri bölmələrindən ibarətdir. Nəşrlərdə yazıçıların əsərləri ilə yanaşı, həyatı, ədəbi xarakteristikası barədə ətraflı məlumat verilir. Kitablərin tərtibatı, redaktəsi, korrektəsi, tərcüməsi Slavyan Universitetinin bir qrup mütəxəssisi tərəfindən həyata keçirilir. Layihədə 120-dək ədəbiyyat birinci dəfədir ki, Azərbaycan dilinə tərcümə olunur. Artıq bu layihə üzrə abunəyə yazılanların sayı 1000 nəfərdən çoxdur. Bütün bu tipli layihələr kitabə diqqət, mütaliyəə marağ yaratmaqla yanaşı, bədii ədəbiyyatın təbliğində də öz rolunu oynayır.

Bu cür tədbirlər silsiləsindən digər bir layihə isə Bakı Şəhər Mədəniyyət və Turizm İdarəsi tərəfindən həyata keçirilmişdir. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycanda kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq “Səyyar Kitabxanaçı” layihəsinə başlanmışdır. “Səyyar Kitabxanaçı” layihəsinin əsas məqsədi əhaliyə səyyar kitabxana xidmətini göstərməklə insanların kitabxanaya, mütaliyəə marağını artırmaqdır. Dörd ay müddətində eksperimental şəkildə

həyata keçirilən layihənin əsas məqsədi kitabxanalara getmək iqtidarında olmayan vətəndaşlara xidmət göstərməkdən ibarətdir. Layihəyə əsasən kitabxanaya gedə bilməyən oxucu 1 sentyabr 2010-cu ildən şəhər telefonundan yaşadığı rayonun kitabxanasına zəng etməklə istədiyi kitabı sifariş verə bilər.

Bütün bunlar mədəniyyətin böyük sahəsi hesab edilən kitabxanaların rolunun əhəmiyyətini artırır. Kitabxanalarda son dövrdə bədii ədəbiyyatın təbliği ilə yanaşı, maarifləndirici və mütaliə prosesinin inkişafına yönəldilmiş tədbirlər geniş vüsət almışdır. Bu tədbirlər müxtəlif formalarda həyata keçirilir.

Qeyd edək ki, kitabxanalarda bədii ədəbiyyatın təbliği zamanı şifahi və əyani təbliğat üsullarından geniş istifadə olunur. Əyani təbliğat tövsiyə olunan kitabların bilavasitə göstərilməsi və ya görmək, qavramaq, mənimsəmək şəklində onların məzmununun meydana çıxarılması vasitəsi ilə həyata keçirilir. Bu üsulla təbliğat formasını həyat keçirməkdə məqsəd insanları mütaliəyə cəlb etmək, mütaliə mədəniyyəti tərbiyə etmək və kitab fondlarını oxucular qarşısında açmaqdır.

Bədii ədəbiyyatın əyani təbliği oxucuya istədiyi kitabı seçməkdə müstəqillik verir, lakin bu zaman kitabxanaçı kitabın seçilməsində, sistemləşdirilməsində və tövsiyə edilməsində öz rəhbəredici rolunu saxlayır. Hər bir kitabxananın oxucularında kitabın məzmunu və xarakteri haqqında 2 üsulla təsvir yaratmaq mümkündür. Birinci üsul ədəbiyyatın bilavasitə göstərilməsidir. Bu üsul müxtəlif kitab sərgilərinin təşkili ilə həyata keçirilir. İkinci üsul kitabların təsviri incəsənət vasitələri ilə təbliğ olunmasıdır. Buraya əsasən kitab sərgiləri, kitabxana plakatları, habelə albomlar, işıq qəzetləri və s. daxildir.

Kütləvi kitabxanalarda bədii ədəbiyyatın təbliği, sosial informasiya institutu hesab edilən kitabxanaların cəmiyyətin intellektual səviyyəsinin artmasında böyük rol oynayır. Ümumən kitabxanalar öz fəaliyyətini çox böyük aspektdə həyata keçirir, bununla bərabər milli ideologiyanın təbliğində böyük rol oynayır. Qeyd edək ki, kitabxanalarda kitaba diqqət, mütaliəyə maraq, bədii ədəbiyyatın təbliği milli adətimizi, tariximizi, dilimizi, mədəniyyətimizi əks etdirməklə yanaşı milli birlik, vətənpərvərlik toxumu da səpmiş olur.

Bütün bunları nəzərə alaraq qeyd etməlik ki, ölkə kitabxanalarında kitaba diqqətin, mütaliəyə marağın artırılmasında, xüsusilə bədii ədəbiyyatın təbliğində əsaslı dönüş yaradılmasında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin "Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında" 12 yanvar 2004-cü il sərəncamı mühüm rol oynamışdır. Bu qərar nəinki kitabxana sahəsində inkişafa və önəmli dəyişikliyə, həmçinin milli dövlətçiliyimizin və ideologiyamızın, dilimizin, mədəniyyətimizin, ədəbiyyatımızın güclənməsinə, zənginləşməsinə zəmin yaratmışdır. Kitabxana sahəsində tarixi hadisə hesab edilən bu qərarın nəticəsi olaraq kiril əlifbası ilə çap edilən bütün kitablar yeni formada və keyfiyyətdə geniş oxucu kütləsinə çatdırılaraq ikinci həyatını yaşayırlar. Bütün bunlar bədii ədəbiyyata olan ma-

rağın artırılmasına, kitabxanalarda oxucu kütləsinin sayının çoxalmasına, cəmiyyətdə mütaliə mədəniyyətinin güclənməsinə zəmin yaradır.

ƏDƏBİYYAT

1. Xələfov A. *Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi*. Bakı, Azərnaşr, 2006, 312 s.
2. Knyaz Aslan. *Şəxsiyyətin formalaşmasında bədii ədəbiyyatın rolu: Monoqrafiya*. Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2008, 324 s.
3. Rzayev S. *Kitabxana xidməti*, Bakı, 2008, 338 s.
4. F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası elmi-metodik şöbəsi: *Məktəbəqədər yaşlı oxucuların mütaliəsinə rəhbərlik*. Bakı, 2009, 20 s.
5. *Ədəbiyyat qəzeti*, 2010, 26 iyun, 04 sentyabr, 23 oktyabr.

PROPAGANDA OF THE ART LITERATURE IN THE MODERN TIME IN AZERBAIJAN LIBRARIES

Ch.RUSTAMOV

SUMMARY

In this article are investigated problem of attitude to the reading in modern time in Azerbaijan. At the same time situation of the propaganda of the art literature in popular libraries and some recommendations are given for solution of the problem of more improves of this work.

ПРОПАГАНДА ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В БИБЛИОТЕКАХ АЗЕРБАЙДЖАНА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Ч.РУСТАМОВ

В статье исследованы отношение вопросы книгу и чтения в Азербайджане на современном этапе. В то же время проинформированы состоянии распространения художественной литературы в публичных библиотеках.